

Henryk Krzysteczko

"Człowiek przełomu tysiącleci", red.
Józef Makselon, Borys J. Soiński,
Kraków 2000 : [recenzja]

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 35/1, 185-188

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nej (s. 160–211)⁹. Samo zagadnienie jest bardzo obszerne i dlatego Autor ograniczył się do omówienia jedynie kwestii zasadniczych. Dla jasności wykładu eksplikuje najpierw dystynkcję między sprawiedliwością zwyczajną a administracyjną, co jego zdaniem łatwiej zrozumieć mając na uwadze, że istnieją trzy zasadnicze rodzaje procesów: sporny, karny i administracyjny. Pierwszy i drugi należą do sprawiedliwości zwyczajnej i sprawy sporne oraz karne są rozpatrywane przez zwyczajne trybunały kościelne; natomiast trzeci proces zaliczany jest do sprawiedliwości administracyjnej i prowadzi go specjalnie ustanowiony trybunał, zobligowany do zachowania własnego trybu postępowania. Uwzględniając powyższe rozróżnienia, Autor podzielił swoje rozważania na trzy części¹⁰.

W pierwszej, w jasnym i przejrzystym wykładzie prezentuje ustanawianie w Kościołach partykularnych trybunałów: diecezjalnych, metropolitalnych (ilustruje swoje wywody przykładami z Czech i Słowacji) i międzydiecezjalnych (pierwszy powołano we Włoszech w dniu 8 XII 1938 r.; w 1991 r. takie trybunały istniały już w około 80 krajach). Następnie omawia skład personalny trybunałów oraz kwalifikacje wymagane od pracowników sądów kościelnych (specjalną uwagę poświęca angażowaniu adwokatów) i dość szczegółowo ukazuje kwestię *forum competentis*. W końcowej partii syntetycznie przedstawił zadania najwyższych trybunałów Stolicy Apostolskiej, a mianowicie: Roty Rzymskiej i Sygnatury Apostolskiej.

Przedmiotem drugiej części jest sprawiedliwość administracyjna. W sensie ścisłym odnosi się ona jedynie do procesowych środków rozwiązywania konfliktów, powstałych wskutek poszczególnych aktów administracyjnych publicznych organów administracji kościelnej; w sensie szerokim natomiast obejmuje również inne sposoby obrony podwładnych przed wspomnianymi aktami administracji publicznej. W Kościele istnieje tylko jeden trybunał administracyjny, a mianowicie druga sekcja Sygnatury Apostolskiej, dlatego też Autor koncentruje się zasadniczo na omówieniu sprawiedliwości administracyjnej w znaczeniu szerokim, przy czym podkreśla, iż zamierza jedynie naszkicować tę kwestię. W rzetelności jednak jest to merytoryczny ekstrakt kościelnego prawa administracyjnego, w którym ks. Grocholewski wyjaśnia kolejno pojęcie poszczególnego aktu administracyjnego, zalecenie unikania sporu i szukania innego słusznego rozwiązania (por. kan. 1733 § 1), remonstrację (por. kan. 1734 § 1), rekurs hierarchiczny oraz rekurs do Sygnatury Apostolskiej. Rozważania te cechuje klarowość, precyzja i bardzo wnikliwa interpretacja prawa, poparta wieloletnim doświadczeniem.

Artykuł kończy się refleksją nad teologiczno-duszpasterskim zadaniem trybunałów kościelnych. Zaznacza m.in., że władza wykonywana przez trybunały kościelne jest władzą świętą, prawa i obowiązki wiernych, których strzegą trybunały, mają służyć ich uświęceniu, sprawy sporne rozpatrywane w trybunałach dotyczą przede wszystkim „rzeczy duchowych i związanych z duchowymi” (por. kan.

⁹ Referat na ten temat ks. Grocholewski wygłosił podczas I Sympozjum Prawa Kanonicznego w Spišskej Kapitule i opublikował pt. *O zriadení a úlohe tribunálov v cirkvi s prihliadnutím na administratívnu spravodlivosť*, [w:] *Ius et iustitia. Acta I symposii iuris canonici anni 1991*, Bratislava 1991, s. 15–64. Tekst ten wydano również w języku łacińskim: *De ordinatione ac munere tribunalium in Ecclesia ratione quoque habita iustitiae administrative*, „Ephemerides Iuris Canonici” 1992, 98, nr 1/2, s. 47–77.

¹⁰ Celowo pomija on kwestię ustanawiania trybunałów w katolickich Kościołach Wschodnich oraz trybunałów zakonnych. Z uwagi na miejsce wygłoszenia tego referatu (Spišska Kapitula) Autor dodaje także, iż uwzględni specyficzne warunki Kościoła w Czechach i Słowacji.

1401, 1°), przekroczenia ustaw kościelnych oraz innych, w których w grę wchodzi grzech (por. kan. 1401, 2°). Celem sprawiedliwości administracyjnej w Kościele jest „uzdrowienie” naruszonej wspólnoty, umożliwienie skutecznej realizacji powołania i owocna współpraca członków Mistycznego Ciała Chrystusa. Te aspekty kościelnego wymiaru sprawiedliwości powodują jego koneksję z miłością i sprawiają, iż z natury swojej ma on charakter pastoralny, a sędziowie są kwalifikowanymi współpracownikami aktywności duszpasterskiej Kościoła. Z tego nie można jednakże wnioskować, iż należy zwiększyć aktywność sądowniczą w Kościele. Kodeks bowiem wielokrotnie podkreśla, aby sprawy sporne załatwiać pokojowo (np. kan. 1446 § 1). W ostatnim punkcie tej refleksji ks. Grocholewski podkreśla, iż odpowiednia realizacja sprawiedliwości wymaga od wszystkich pracowników trybunałów kościelnych gruntownego przygotowania, poznania jurysprudencji trybunałów Stolicy Apostolskiej oraz *sentire cum Ecclesia*, a stopień staranności w wypełnianiu tych zadań denotuje stopień miłości do Kościoła i bliźnich.

Podjmując skromną próbę podsumowania całości recenzowanej publikacji, wypada zauważyć, co następuje:

1. Wszystkie artykuły są znakomicie udokumentowane, co świadczy o niezwykłej pracowitości Autora, wręcz doskonałym warsztacie naukowym i umiejętności jego wykorzystania.

2. Niezwykle głęboka a zarazem klarowna jest wykładnia źródeł i literatury oraz prezentacja bardzo trudnych i złożonych problemów teoretycznych i praktycznych omówionych w powyższych artykułach.

3. Autor nie zamknął się w rzymskiej „twierdzy z kości słoniowej”, stąd też potrafi dostrzegać konkretne problemy i trudności sądownictwa kościelnego w terenie, zwłaszcza w tych Kościołach partykularnych (np. Czech i Słowacji), w których zostało ono zdeorganizowane przez reżim komunistyczny czy wskutek innych przyczyn eklezjalnych, społecznych lub politycznych.

4. W aspekcie metodologicznym i metodycznym opracowania ks. Grocholewskiego mogą stanowić wzorzec nie tylko, jak sądzę, dla młodych kanonistów.

5. Publikację recenzowanej pozycji uzasadnił we Wstępie (s. 11) P. Erdő brakiem na Węgrzech od dłuższego czasu naukowej i praktycznej monografii z kanonicznego prawa małżeńskiego i procesowego. Ma ona przeto pomóc w działalności trybunałów kościelnych oraz w studiowaniu tej dziedziny prawa kanonicznego, a także służyć prawnikom świeckim, którzy pragną ubogacić swoją wiedzę w tym przedmiocie. Sądzę, iż *servatis servandis* zapoznanie się z tymi artykułami można polecić również kanonistom polskim.

Bronisław Wenanty Zubert OFM

Ks. Marian Pastuszko, *SAKRAMENT POKUTY I POJEDNANIA*, Kielce 1999, 663 s.

Rok 1999 był czasem intensywnego przygotowania Kościoła do Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. W działalności duszpasterskiej poświęcono go osobie Boga Ojca. Życie chrześcijanina jest ciągłym pielgrzymowaniem do domu Ojca, który swoją bezwarunkową miłością otacza wszystkich, także „synów marnotrawnych”. W roku przygotowań, nazwanym w programach duszpasterskich „Drogą do Ojca”, wierni są wzywani do prawdziwego nawrócenia, w łączności z Chrystusem, Odkupicielem człowieka. W takim historycznym kontekście ukazała się kolejna książka, autorstwa ks. prof. Mariana Pastuszki, zatytułowana *Sakrament pokuty i pojednania*.

Autor od ponad trzydziestu lat jest wykładowcą na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (wcześniej Akademii Teologii Katolickiej), kierownikiem Katedry Prawa o sakramentach św. Pełni również funkcję oficjła Sądu Biskupiego i profesora Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach.

Najnowsza pozycja obejmuje wyniki jego badań naukowych, prowadzonych w ciągu minionych dziesięciu lat i częściowo już opublikowanych na łamach „Prawa Kanonicznego”. Zawiera cztery rozdziały, summarium w języku łacińskim i obszerną bibliografię.

Pierwszy z rozdziałów nosi tytuł „Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania”. Na początku autor analizuje problematykę zawierającą się w kan. 960, czyli pojednanie penitenta z Bogiem i wspólnotą Kościoła w szerokim aspekcie historycznym. W dalszej części omówione zostało równoczesne rozgrzeszenie wielu penitentów bez uprzedniej ich spowiedzi indywidualnej. Z praktyką taką spotykamy się między innymi w średniowieczu, kiedy to udzielano zbiorowego rozgrzeszenia rycerzom przed bitwą, np. w 1110 r. dla żołnierzy Bolesława Krzywoustego walczących przeciwko Czechom. Trzecia część rozdziału traktuje o miejscu sprawowania pokuty i pojednania, którym w długiej historii Kościoła była katedra biskupa umieszczona w absydzie świątyni, ołtarz w nawie głównej, przedsionek świątyni, zabudowania przykościelne i w końcu od XVI w. konfesjonał.

Kolejny rozdział poświęcony jest szafarzowi pokuty. Jest nim zawsze kapłan, co historycznie dokumentuje pierwszy z podrozdziałów. Drugi z nich szeroko omawia kwestie wiążące się z koniecznością posiadania przez szafarza uprawnienia do sprawowania omawianego sakramentu. Uprawnienie takie można otrzymać na mocy samego prawa, wraz z powierzonym urzędem kościelnym, lub też z rąk określonych przez prawo przełożonych. Dalej została omówiona posługa szafarza w zwyczajnych okolicznościach, czyli między innymi stawianie pytań przy spowiadaniu, udzielenie, odłożenie lub odmówienie rozgrzeszenia, a także w okolicznościach szczególnych, jak niebezpieczeństwo śmierci, czy spowiedź penitenta fałszywie oskarżającego spowiednika o solicytację. Kolejny podrozdział analizuje obowiązki szafarza sakramentu pokuty i pojednania, takie jak tajemnica spowiedzi, zakaz korzystania z wiedzy zdobytej w konfesjonałach, obowiązek spowiadania.

Rozdział trzeci poświęcony został penitentowi, a więc najpierw jego dyspozycji do przyjęcia sakramentu, materii dalszej tego sakramentu i obowiązku dorocznej spowiedzi indywidualnej. Z badań autora wynika, iż w Polsce obowiązek ten (wraz z obowiązkiem przyjęcia Komunii św. wielkanocnej) może być wypełniony w okresie od niedzieli poprzedzającej środę popielcową do niedzieli po uroczystości Zesłania Ducha Świętego. Dalsze podrozdziały traktują o możliwości sakramentalnego wyznania grzechów przez tłumacza i spowiadania się przed kapłanem innego obrządku.

Ostatni z rozdziałów nosi tytuł „Odpusty”. Analizuje pojęcie odpustu, podział, a także sposoby ich uzyskiwania w warunkach zwyczajnych i nadzwyczajnych (takich jak jubileusze czy niebezpieczeństwo śmierci).

Każde z zagadnień poruszanych w książce omawiane jest zasadniczo w trzech etapach:

a) prawo dawne, obejmujące praktykę Kościoła od jego początków, poprzez stopniowe kształtowanie się przepisów prawnych;

b) *Kodeks prawa kanonicznego* z 1917 r. i normy tego dokumentu jako kolejny etap ewolucji prawa do początku XX w.;

c) *Kodeks prawa kanonicznego* z 1983 r., będący owocem nauki Soboru Watykańskiego II.

Konsekwentne stosowanie takiej metody ukazuje omawiane zagadnienia jako rezultat długiej ewolucji, związanej z naturą Kościoła, w której prawo staje się przekazem wiary i przejawem życia w służbie zbawienia człowieka. Warto w tym miejscu nadmienić, iż autor jako jedyny wśród kanonistów doby Kodeksu papieża Jana Pawła II w sposób historyczny ujmuje kwestie prawne związane z problematyką sakramentów św.

Sakrament pokuty i pojednania to trzecia z monografii ks. prof. Mariana Patuszki po wcześniejszych poświęconych sakramentom chrztu św. i Eucharystii. Należałoby życzyć zarówno autorowi, jak i kanonistom, aby w niedalekiej przyszłości pojawiła się kolejna, o sakramencie święceń, do tej pory traktowanym w polskiej literaturze prawniczej jakby nieco po macoszemu.

Ks. Zbigniew Janczewski

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2002, t. 35, z. 1, s. 183–185

Ks. Henryk Stawniak, SDB, NIEMOC PŁCIOWA JAKO PRZESZKODA DO MAŁŻENSTWA. EWOLUCJA CZY ZMIANA KONCEPCJI?, Warszawa 2000, 407 s.

Problematyka wiążąca się z przeszkodą niemocy płciowej od dawna budzi wiele kontrowersji zarówno w jurysprudencji, jak i w doktrynie. Należy do zagadnień niezwykle delikatnych i trudnych ze względu na swój przedmiot, charakter i zakres. Właśnie tą problematyką zajął się w swojej książce, będącej równocześnie rozprawą habilitacyjną, ks. dr Henryk Stawniak, salezjanin, adiunkt, wykładowca